

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**AZ ÖNKORMÁNYZATOK ÉS CIVIL IFJÚSÁGI
SZERVEZETEK EGYÜTTMŰKÖDÉSE AZ
ÖNKORMÁNYZATI FELADATELLÁTÁSBAN**

Csiha Tünde

Témavezető: Dr. Szekeres Melinda

DEBRECENI EGYETEM

Humán Tudományok Doktori Iskola
Neveléstudományi Doktori Program

Debrecen, 2010.

1. Az értekezés célkitűzése

A dolgozat célja, hogy áttekintse, milyen jellegzetességei vannak az önkormányzatok és a civil ifjúsági szervezetek közötti kapcsolatnak, együttműködésnek az Észak-alföldi régióban. Elsősorban azoknak a folyamatoknak a bemutatását tűztük ki célul, melyek során az önkormányzati feladatok civil ifjúsági szervezetek részvételével valósulnak meg, vagy a kötelezően ellátandó feladatot az önkormányzat nem saját intézményrendszerén belül, hanem - civilekkel kötött ellátási szerződés keretében - a feladatot „kiszervezve” valósít meg.

Témaválasztásunk legfőbb indoka, hogy a globális hatásoknak, valamint a magyar sajátosságoknak köszönhetően az ifjúsággal kapcsolatos intézményrendszer, az ifjúsági jelenségek folyamatos változásban vannak hazánkban is. A vizsgálatot indokolja továbbá, hogy a két szektor – az állami- és nonprofit szektor – együttműködése a különböző szintű és tartalmú partneri viszony kialakítása mindkét oldal egyre nyilvánvalóbb érdeke. A nonprofit szektorhoz tartozó intézményekre hárul az a feladat, hogy az állami ellátás és a piaci szolgáltatások között támadt réseket betöltsék, valamint hogy biztosítsák a társadalmi önszerveződés és érdekérvényesítés kereteit, elősegítsék a nem profit célú társadalmi innovációt, megoldásokat találjanak a társadalmi problémák kezelésére.

Kutatásunk során a fiatalok szervezett aktivitásának szervezetszociológiai megközelítésére teszünk kísérletet, azzal a szándékkal, hogy feltérképezzük az Észak-alföldi régió sokszínű, nehezen áttekinthető ifjúságszervezeti palettáját, hogy megismerjük a különböző szervezetek, egyesületek, alapítványok céljait, társadalmi funkcióját, kapcsolati hálóját, egy lehetséges Regionális Ifjúsági Stratégia vázának megalapozása reményében.

Jelen kutatás keretei között a 15-29 éves fiatalok olyan csoportjait tekintjük ifjúsági szervezetnek, (szakszervezetek, egyházi-, vallási szervezetek, sportegyesületek, klubok, civil szervezetek, művészeti csoportok, társadalmi-, politikai szervezetek...), méretüktől, taglétszámuktól függetlenül, melyek tevékenységüket a közösen megállapított célok érdekében, a fiatalok önkéntes és aktív részvételével, önállóan nyilvántartásba vett jogi személyként végzik. Amelyek vagy valamilyen felnőtt szervezethez kapcsolódva, annak a szolgálatában állva tevékenykednek, vagy valamely – alulról jövő – kezdeményezés érdekében intézményesülnek, s hozzájárulnak a korosztály társadalmi szerepvállalásának, participációjának ösztönzéséhez.

Elemzésünk térbeli keretét az Észak-alföldi régió szolgál, különös tekintettel a három megyeszékhelyre: Debrecenre, Nyíregyházára és Szolnokra. Meggyőződésünk ugyanis, hogy bár nagyon fontos az országos stratégiaalkotás, az ifjúság ügye helyben dől el, s ezért a lokális sajátosságokat figyelembe vevő, a helyi szinten jelentkező, valós problémákra választ adó megoldásokra van szükség.

A dolgozat természetesen támaszkodik a megelőző országos kutatásokra, s itt elsősorban a '80-as évek vizsgálatára, az Ifjúság 2000, 2004 illetve 2008-as vizsgálatokra, a Sziget kutatások eredményeire gondolunk, valamint az Észak-alföldi régió ifjúsági életének sajátosságait feltáró kutatásokra.

Néhány évvel ezelőtt készült egy kutatás, mely az ifjúsági korosztállyal foglalkozó szakemberek munkáját, tevékenységét volt hivatott feltérképezni, valamint készültek ugyan kutatások, melyek az ifjúság regionális helyzetének elemzésére, az ifjúsági szervezetek küldetésstudatának vizsgálatára (Murányi István) tesznek kísérletet. Mivel azonban ezen kutatások nem térnek ki sem az ifjúsági referensek tevékenységének, sem pedig az ifjúsági szervezetek önkormányzatokhoz fűződő kapcsolatának vizsgálatára, kutatásunk eredményei – reményeink szerint – hozzájárulnak a régió ifjúsággal kapcsolatos tudásanyagának bővítéséhez.

Abból a feltevésből indulunk ki, hogy az önkormányzatok és ifjúsági szervezetek kapcsolatának alakításában jelentős szerepe van, kellene, hogy legyen az ifjúsági referensnek, akinek tevékenységét jellemzően a helyi lehetőségek és körülmények alakítják.

2. A kutatás módszerei

Jelen dolgozat döntően leíró jellegű, a probléma körüljárására, az információk összegyűjtésére tesz kísérletet - a napjainkban egyre nagyobb teret hódító trendeknek megfelelően – a kvalitatív és kvantitatív kutatási módszerek ötvözésével, s igyekszik feltárni az eltérő ifjúsági csoportok, civil ifjúsági szervezetek és önkormányzatok közötti együttműködés lehetőségeit, formáit, eszközeit, az együttműködés esetleges korlátait. A kvalitatív és kvantitatív forrásból származó empirikus adatok egymást kiegészítve a vizsgált jelenség teljesebb bemutatását teszik lehetővé.

Az empirikus adatok összegyűjtésére 2006 és 2008 tavaszán került sor. A kvantitatív vizsgálat során nem került sor mintavételre, mivel az adatgyűjtést teljes körű vizsgálatnak terveztük. Végül az Észak-alföldi régió 32 településének ifjúsági referenseit sikerült bevonnunk a vizsgálatba, s az adatokat telefonon, rövid kérdőív alapján, kérdezőbiztosok segítségével rögzítettük. Az elemzés során a kis elemszám miatt egyszerűbb statisztikai módszerek alkalmazása mellett döntöttünk.

A regionális empirikus vizsgálat második részében 17 véletlenszerűen kiválasztott nonprofit ifjúsági szervezet vezetőjével készítettünk strukturált interjút, az adatokat a megkérdezettek beleegyezésével diktafonra rögzítettük. Az interjúalanyok kiválasztásánál elsődleges szempont volt, hogy kapcsolatban álljanak Debrecen, Nyíregyháza illetve Szolnok Megyei Jogú Város önkormányzatával. A kapcsolatot meglévőnek tekintettük, ha a szervezet pályázott az önkormányzat támogatási alapjai közül (civil-, ifjúsági-, sport-, kulturális alap) valamelyikre, vagy az önkormányzattal közművelődési megállapodást illetve ellátási szerződést kötött, illetve kapcsolatban állt az önkormányzat ifjúsági referensével.

3. Az értekezés eredményei

A dolgozat első felében megkíséreljük kialakítani azt a fogalmi-, értelmezési keretet, mely a dolgozat témája szempontjából elengedhetetlen, a második felében pedig kísérletet teszünk az Észak-alföldi régió fontosabb jellegzetességeinek leírására, az ifjúsági problémakör szempontjából fontos jelenségek, jellegzetességek vázlatos áttekintésére, hogy ezt követően bemutathassuk a régió ifjúsági szervezeteit, ifjúsági referenseit, s az önkormányzatokkal való együttműködés formáit.

A fogalmak tisztázását követően áttekintjük a nonprofit szektor és az ifjúsági szervezetek kialakulásának történetét. Ez utóbbit nem függetleníthetjük az általános társadalomtörténettől, annak részeként tárgyaljuk. A témánk értelmezési keretének kialakításához feltétlenül szükséges mozzanatokat emeljük ki a történelem sodrából, s így az áttekintés szükségképpen vázlatos. Bemutatjuk a Nyugat- illetve Közép-Kelet-európai nonprofit szektor sajátosságait, melyek alapvetően meghatározzák a magyarországi nonprofit szektor kialakulását, a hazai ifjúságkutatás aktuális trendjeit, valamint az állam, az önkormányzatok és a nonprofit szervezetek kapcsolatának

jellegzetességeit. Az elemzést nehezíti, hogy a terület rendkívül politika-érzékeny, előítéletektől sem mentes.

Az empirikus vizsgálat előzményeként statisztikai adatok másodelemzésével igyekszünk képet alkotni az Észak-alföldi régió ifjúsági struktúrájáról, nem megfejtkezve a megyei sajátosságokról sem.

Mint kutatásaink azt jól bizonyítják, az ifjúság ügye lokális szinten három szereplő szoros együttműködésének eredője. Ez a 3 pillér az ifjúsági szervezet, az önkormányzat és maga az ifjúsági referens.

Kutatásaink nyomán kirajzolódni látszik a „tipikus ifjúsági referens” képe, aki középkorú nő, házas, gyermeket nevel, főiskolai végzettséggel rendelkezik, eredeti szakmáját tekintve pedagógus, szerény nyelvtudással. Munkahelye az adott település polgármesteri hivatala, feladatát teljes munkaidőben, határozatlan idejű munkaszerződéssel, de nem önálló munkakörben látja el. Kötődik saját települése civil társadalmához, maga is tagja valamilyen egyesületnek, alapítványnak, ennek ellenére személyes kapcsolata a többi szervezettel elenyésző és meglehetősen korlátolt. Úgy tűnik, hogy a tipikus ifjúsági referens nem tekinthető politikailag fajsúlyos személyiségnek saját településén, a helyi politika formálásában túl sok szerepe nincs. Munkájuk nem tűnik túlzottan hatékonynak, inkább bizonytalanoknak nevezhető. Sokan „jobb híján” kerülnek ebbe a pozícióba, nem túl elkötelezettek és nincsenek tisztában saját szerepvállalásuk lehetőségeivel. Nem látszik kibontakozni az az összekötő szerep, amely felbecsülhetetlen jelentőséggel bírna az önkormányzat és a civil ifjúsági szervezetek együttműködése szempontjából.

Ezt bizonyítja az a tény is, hogy ugyan az önkormányzatok bizonyos része, az ifjúság helyi önszerveződésének elősegítése céljából alkalmaz ifjúsági referenseket, azonban a referensek feladat- és munkaköre, valamint szerepük az ifjúsági szolgáltatások rendszerén belül szabályozatlan, tevékenységüket jellemzően a helyi lehetőségek és körülmények, valamint a referens személyisége, kapcsolatai alakítják.

Az önkormányzatok viselkedése is sok esetben felemás, sok az esetlegesség az ifjúsági referens alkalmazása kapcsán, az ifjúsági koncepció meglétét illetően is. A referensek foglalkoztatása, működésük finanszírozása az önkormányzatok önként vállalt feladatai közé sorolandó, a munkakörök létrejöttét központi pályázati támogatás segítette, ezért a többségében határozott idejű foglalkoztatás. Az ifjúság ügye átpolitizálódik, s ennek természetesen meg van a

hordaléka is. A helyi ifjúságpolitika nem átgondolt, inkább fellángolások jellemzik, s a települési ifjúsági koncepciók elkészítése elsősorban a politikai szándék meglététől függ.

Kutatásaink alapján kirajzolódni látszik – az ifjúság ügyének harmadik pilléréként - a „tipikus ifjúsági szervezet” képe is. Ezek szerint az Észak-alföldi régió tipikus ifjúsági szervezetei több éves (2-15 év) múltra tekintenek vissza, s a csoport tagjai már a bejegyzést megelőzően is együtt dolgoztak. Elsősorban a kultúra, művelődés illetve a sport területén működnek – a kelet-közép-európai trendeket követve - s a szakmai munkát a működéshez kapcsolódó területen dolgozó szakember irányítja. Tevékenységük során igyekeznek hiánypótló vagy modellértékű rendezvényeket szervezni és szolgáltatást nyújtani. A szervezet elsősorban pályázatokból tartja fenn magát, vállalkozás vagy magánszemély csak csekély mértékben támogatja, regionális hatókörű és a vezetőség társadalmi munkában végzi feladatát. A tipikus ifjúsági szervezet kapcsolatai a helyi önkormányzatokkal esetlegesek, nem rendelkeznek ellátási szerződéssel, önkormányzati feladatot nem látnak el.

Az önkormányzat, az ifjúsági referens valamint a civil ifjúsági szervezet kapcsolatában jól elkülöníthető típusok rajzolódnak ki a régióban, mely kapcsolatok mélységét és intenzitását az önkormányzatok részéről a politikai szándék – az, hogy létre hoz-e és működtet-e intézményeket, fontosnak tartja-e az ifjúsági koncepció megalkotását a településen, foglalkoztat-e ifjúság referenst - az ifjúsági referensek részéről a képzettség és a kapcsolati háló, az ifjúsági szervezetek oldaláról pedig az érdekérvényesítő képesség határozza meg.

Ennek megfelelően a három szereplő kapcsolatában, az Észak-alföldi régióban a következő típusokat különböztettük meg: szoros, gyümölcsöző kapcsolat, intenzív együttműködés: az ifjúsági referens képzett és kiterjedt kapcsolati hálóval rendelkezik, így sok ifjúsági szervezettel tartja a kapcsolatot, akiknek jó az érdekérvényesítő képessége és minden tőlük telhetőt megtesznek céljaik érvényesítése érdekében, s ez párosul az önkormányzat politikai szándékával valamint az ifjúságpolitikai koncepció meglétével. Laza kapcsolat: az ifjúsági referens többé-kevésbé képzett és lelkiismeretesen igyekszik felvenni és tartani a kapcsolatot a helyi ifjúsági szervezetekkel, lehetőségeihez mérten segíti őket, azonban ez nem párosul az önkormányzat koncepcióalkotó-, valamint politikai szándékával, felszínes. S végül ad hoc jellegű kapcsolat, főként az önkormányzat saját intézményrendszerén belül: az ifjúsági referens kapcsolati hálója nem túl kiterjedt, képzettsége sem szakirányú, kapcsolata esetleges az amúgy is rossz érdekérvényesítő képességű ifjúsági

szervezetekkel, s az önkormányzatnál sem jelentkezik a politikai szándék, a koncepcióalkotás szintjén sem érdekli az ifjúság.

A továbbiakban az értekezés empirikus eredményeit a vizsgálat tervezésekor megfogalmazott hipotézisek köré csoportosítva ismertetem.

Azon előfeltevésünk, mely szerint a legtöbb ifjúsági szervezet nem kínál alternatív értékeket, cselekvési lehetőségeket a fiatal korosztályok számára beigazolódni látszik a kutatás eredményeinek tükrében. A fiatalok, úgy tűnik, laza, strukturálatlan helyzetben érzik magukat otthonosan, s inkább összegyűlnek egy-egy koncert, vagy party kedvéért, mint hogy ifjúsági szervezetekbe tömörülve váltsák meg a világot. Létezhetnek persze olyan összejövetelek, melyek egy-egy téma, egy-egy ügy mentén képesek nagyobb számú fiatal ad hoc jelleggel megmozgatni, ám ettől még nem válik belőlük közösség.

A fiatalok, hipotézisünknek megfelelően, szervezeti hovatartozásukat tájékozódási pontok köré rendezik, ám ezen tájékozódási pontok között szinte egyáltalán nem szerepel a politika. A szervezetek s programjaik nem igazán vonzóak a fiatalok számára. A fiatalok többsége egyáltalán nem is keresi velük a kapcsolatot s ez annak is köszönhető, hogy a civil ifjúsági szervezetek tevékenységét - ma még – az indokoltnál kisebb figyelem és nyilvánosság övezi.

Az ifjúsági szervezetek által szervezett programok hatékonyságára vonatkozó hipotézisünket is igazolják a kutatás eredményei. A fiatalok ugyan lehet, hogy részt vesznek egyes rendezvényeken, az események azonban nem feltétlenül érintik meg őket, a résztvevőket sok esetben az érdektelenség jellemzi. Ahogyan az egyik interjúalanyunk fogalmazott: „...*az emberek eljönnek, érdeklődnek, tapsolnak és aztán hazamennek...*”

Az empirikus tapasztalatok csak részben igazolják azt a hipotézist, mely szerint az ifjúsági szervezetek kapcsolatai más szervezetekkel, önkormányzatokkal valamint a média képviselőivel jobbra esetlegesek. Az ifjúsági szervezetek szinte kivétel nélkül kiterjedt szakmai, civil kapcsolatokról számoltak be. Saját szakterületén minden szervezet igyekszik felvenni és tartani a kapcsolatot más civil szervezetekkel, a területen működő intézményekkel. Természetesen vannak alkalmi, programokhoz kötött kapcsolatok, mint ahogyan vannak hosszú távú, nagy intenzitású együttműködések is. Több szervezet kiterjedt nemzetközi szakmai kapcsolatrendszeréről számolt be - bár ezt a kijelentést érdemes bizonyos fenntartásokkal kezelni - azonban igen csekély mértékben állnak kapcsolatban az önkormányzatokkal, s ezeket a kapcsolatokat is jobbra ők maguk keresik,

nem a másik fél. A civil ifjúsági szervezetek többsége megalakulásától kezdve igyekszik jó kapcsolatot ápolni az önkormányzattal, bár a kapcsolódás igencsak esetleges, hiszen ahogyan arról a szervezetek vezetői beszámoltak, bár örülnének neki, a Hivatal egyáltalán nem keresi velük az együttműködés lehetőségét. Mindössze információval és évente egy-két alkalommal kiírt pályázatokkal támogatják őket, és az is előfordul - noha igen kevés esetben -, hogy közhasznú vagy közcélú munkások biztosításával igyekeznek segíteni a szervezet munkáját.

Viszonylag kevés jele van annak, hogy a civilek és az önkormányzatok, az ifjúsági referensek közreműködésével közös ügyekben vennének részt. Nem is csodálkozhatunk ezen akkor, amikor az ifjúsági referensek jelentős részének nincs közvetlen kapcsolata a civil társadalommal. (Minél nagyobb egy település annál valószínűbb, hogy a referens több civil szervezetnek is tagja, kisebb településeken azonban előfordul, hogy egyetlen szervezetben sem tevékenykedik.) Sok esetben valószínűsíthető, hogy nem rendelkeznek kellő mennyiségű információval, nem elég tájékozottak saját településük adottságait tekintve sem, s munkájuk sok esetben elvész az önkormányzati bürokrácia útvesztőjében. Így kutatásunk eredményei sajnálatos módon azon hipotézisünket is igazolják, mely szerint az ifjúsági referensek tevékenysége, jelen körülmények között sok esetben pusztán látszat.

Az ifjúsági szervezetek elsősorban azon önkormányzati feladatok ellátásában vállalnak szerepet, ha egyáltalán szerepet vállalnak, melyek amúgy is a profiljukba illeszkednek. (Meg kívánjuk jegyezni, hogy igen kevés azon szervezetek száma, melyek tiszta profillal rendelkeznek, s kétség kívül ez is gátat szab az önkormányzatokkal való együttműködésüknek.) Ilyen területek a sport a kultúra-művelődés és a szabadidő. Várakozásainkkal ellentétben legkevésbé a környezetvédelem területén kapcsolódnak be az önkormányzati feladatellátásba a civil ifjúsági szervezetek, és elhanyagolható a közreműködésük az oktatás valamint a gyermek- és ifjúságvédelem területén is.

Azt látjuk tehát, hogy az önkormányzat és a civil ifjúsági szervezetek kapcsolata gyerekcipőben jár, ami nagyrészt annak köszönhető, hogy az önkormányzat nem tekinti partnernek a civileket, főleg, ha ráadásul még fiatalok is, s az együttműködés lehetőségét csak az egyik fél, tudn'illik a civilek keresik. A két szektor közötti összekötő, koordináló szerepet az ifjúsági referenseknek kellene betölteniük, azonban próbálkozásaik mindezülig nem vezettek jelentős sikerre. Úgy tűnik, hogy a két fél együttműködéséből hiányzik a konszenzus, a közmegegyezés, az

önkormányzat szempontjai nem tisztázottak és hiányzik belőlük a szándék. Az igen kevés meglévő kapcsolat sem feltétlenül a szakmai érdekek mentén szerveződik, s félő, hogy egy idő után a civil ifjúsági szervezetek – beleunva a próbálkozásokba – inkább csak a civil együttműködésre helyezik a hangsúlyt, mint ahogyan erre már tettek utalásokat a szervezetek vezetői.

Az ifjúsági szervezetek vezetői, tisztségviselői előbb vagy utóbb várhatóan feladják a küzdelmet. Tevékenységüket sok esetben igen csekély figyelem és nyilvánosság övezi, munkájukat sem anyagilag sem erkölcsileg nem ismerik el, s így legyen valaki bármily elkötelezett és elszánt, a motiváció egy idő után megszűnik.

Volt idő, amikor az ifjúság, a párt barométereként jelezte, hogy milyen változások zajlanak a társadalomban. Mai pluralista világunkban természetesen az ifjúság is sokszínű. Változatos szervezeti formájú, különböző típusú- és érdekű ifjúsági szervezetek világában élünk. Egyesek öncélúak, mások felnőtt szervezetek, például pártok utánpótlásául szolgálnak, s inkább csak publicisztikai szinten képesek választ adni a felmerülő problémákra.

A társadalom feladata, hogy teret nyisson az ifjúság felé akár egyéneknél, akár szervezetekbe tömörülve. Jelen kell lenni a fiatalok életében. A fiatalok igénylik az állandó jelenlétet. Lehet, hogy egyeseknek csak arra van szükségük, hogy legyen egy hely, ahol focihatnak, mások viszont igénylik, hogy a társadalom esélyteremtő módon viszonyuljon hozzájuk, és ne csak akkor tűnjön fel az életükben, ha választások közelednek. Az esélyeknek természetesen több szintje van. Elemi szükséglet a lakhatás, étkezés, iskoláztatás, azonban legalább ilyen fontos a szerveződés is. A fiatalokban komoly igény van a különböző közösségi programok, a szórakozási lehetőségek iránt, s az igényeiket kielégítő intézményi keretek megteremtését elsősorban a helyi önkormányzat feladatának tartják. A civilek ebben segíthetnek, de nem úgy, hogy rátelepednek az ügyre, nem öncélúan és nem politikai érdekek által vezérelve, hanem a fiatalok szükségleteit szem előtt tartva. Ehhez viszont elengedhetetlen a folyamatos szakmai segítség.

Az elmúlt évtized során fokozatosan erősödött a nonprofit szervezetek szolgáltatási funkciója és növekedett azon közösségi feladataik köre, amelyek ellátása hagyományosan az állam feladata. Bizton állíthatjuk, hogy a magyar nonprofit szektor a nyugat-európai modell felé közeledik, és meggyőződésünk, hogy a civil szféra kiépülésének, növekedésének, befolyásának kulcsa az, hogy mennyire lesz képes élni az információs társadalom kínálta új lehetőségekkel, elsősorban az egymás közötti információ- és tapasztalatcsere nyújtotta lehetőségekkel. Ha képes

kihasználni a természetéből adódó rugalmasságot, szabad mozgásteret, kreativitást, akkor az állammal, a gazdasággal és a politikával azonos súlyú, megkerülhetetlen társadalomszervező erővé léphet elő nemzetközi, országos és helyi szinten egyaránt.

Ami pedig az ifjúsági referenseket illeti: a jövőt illetően van okunk némi optimizmusra, hiszen a kormány 2009 októberében elfogadta a Nemzeti Ifjúsági Stratégiát és 2010. január 13-án a Stratégia 2010-2011-re vonatkozó Cselekvési tervét, mely szerint elő kell készíteni az önkormányzatok gyermek és ifjúsági feladatainak és az azokat ellátó tisztviselők (ifjúsági referensek) hatáskörének szabályozását. A feladat felelőseként a cselekvési terv a Szociális és munkaügyi minisztert jelöli meg, 2011. december 31-i határidővel. Reményeink szerint ezen túlmenően a feladatok mellé sikerül forrásokat is rendelni, s talán ennek legmegfelelőbb formája a normatív támogatás lehetne. Konkrét feladatok és hatáskörök, valamint a megvalósításukhoz szükséges források birtokában, talán az ifjúsági referensek munkája is hatékonyabb lehet.

4. A szerzőnek az értekezés tárgyában közölt munkái

Tanulmányok

Kié itt a tér? (2010).

Új Ifjúsági Szemle, elfogadott kézirat

<http://www.mk.unideb.hu/userdir/tcsiha/Ki%e9%20itt%20a%20t%e9r%202010.doc>

Ifjúsági szervezetek és önkormányzatok kapcsolata (2010).

Educatio 19. évf. 2. szám, megjelenés előtt

Az Észak-alföldi régió ifjúsági referensei (2010).

Debreceni Szemle, megjelenés alatt

<http://www.mk.unideb.hu/userdir/tcsiha/%c9-alf.r%e9gi%f3%20ifj%fas%e1gi%20referensei%202010.doc>

A civil társadalom elméleti- és fogalmi megközelítése (2009).

Debreceni Műszaki Közlemények 2009/1-2., 123-134.

http://www.mfk.unideb.hu/userdir/dmk/docs/20091/09_1_12.pdf

Civil ifjúsági szervezetek kapcsolatrendszere (2007).

In Süli-Zakar I. (ed.): A határok és a határon átnyúló (CBC) kapcsolatok szerepe a kibővült Európai Unió keleti periferiáján, Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadója, Debrecen, 227-238.

Az Észak-alföldi régió civil ifjúsági szervezetei (2005).

In Süli-Zakar I. (ed.): „Tájak – Régiók - Települések”, Didakt Kft, Debrecen, 384-389.

Ifjúság és regionalizmus (2004)

In Süli-Zakar I. (ed): Határon átnyúló kapcsolatok, humán erőforrások, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 223-228.

5. A szerző további munkái

Ismertetések

Molnár Gábor: A hajléktalanok lelkiállapota (2010).

Debreceni Szemle (közlésre elfogadva, megjelenés előtt)

<http://www.mk.unideb.hu/userdir/tcsiha/MG.%20Hajl%e9ktalanok%20recenzi%f3%202010.doc>

Dictionnaire encyclopédique de l'éducation et de la formation [Oktatási és képzési enciklopédia] (2004).

In Kozma T.-Sike E. (eds.): Pedagógiai Informatika, a neveléstudomány szakirodalmi alapjai, Kossuth Egyetemi Kiadó, Debrecen, 131-132.

További munkák (online)

Researche Institutes on Higher Education in Central and Eastern Europe (2004).

<http://www.mk.unideb.hu/userdir/tcsiha/kutat%f3int%e9zetek%202004.doc>

Régió, regionalizmus (2004).

<http://www.mk.unideb.hu/userdir/tcsiha/r%e9gi%f3,%20regionalizmus%202004.doc>

Politikai szocializáció (2004).

<http://www.mk.unideb.hu/userdir/tcsiha/politikai%20szocializ%e1ci%f3%202004.doc>

